

РОЛЬ ГРОМАД І МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ У РОЗВИТКУ
УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

Гуральник В.М.,
аспірант Київського університет туризму, економіки і права

Питання самоврядування, різноманітних його видів і форм прояву, у
контексті співвідношення з владою й управлінням в суспільстві певною мірою

розглядались і в радянській науковій літературі, а також є предметом сучасних наукових пошуків. Йдеться про державне самоврядування народу і місцеве самоврядування (щоправда як прояв єдиної державної влади), про національну автономію, Ради як органи державної влади і суспільного самоврядування.

Радянська влада загалом не визнавала місцевого самоврядування. Так, за Конституцією УРСР 1919 р. органами влади на місцях були: в містах і селах - Ради Робітничих, Селянських та Червоноармійських депутатів, а також обрані ними Виконавчі Комітети; у губерніях, повітах і волостях - З'їзди Рад з обраними Виконавчими Комітетами [1, с.178].

Концепція місцевого самоврядування, що передбачає децентралізацію влади, організаційну та фінансову автономність органів місцевого самоврядування, суперечила ленінській доктрині соціалістичної держави, завданням держави пролетарської диктатури, що за своєю природою була державою централізованою.

Конституція УРСР 1937 р. перетворила Ради на представницькі органи на всіх рівнях, а Конституція 1978 р. закріпила принцип єдності системи Рад виключно як органів державної влади. Ради народних депутатів та їх органи не могли ухвалювати самостійних рішень. Справи, що за Конституцією УРСР належали до компетенції Рад народних депутатів, не могли вирішуватися ними без погодження з відповідними партійними керівниками. Саме тому рівень роботи рад у цілому не відповідав їх конституційній природі, інтересам народу.

Аналіз законодавства та практики діяльності місцевих Рад на різних етапах існування радянської моделі влади в Україні дозволяє виділити деякі їх характерні риси. Так, всі Ради були вмонтовані в єдину систему органів державної влади. Єдність цієї системи визначалась і будувалася за принципом демократичного централізму: виборності всіх органів державної влади знизу доверху, підзвітності їх народів, обов'язковості рішень вищестоящих органів для нижчестоящих. Реалізація даного принципу призводила до того, що діяльність місцевих Рад здійснювалася на основі дотримання пріоритету

«загальнодержавних» інтересів без врахування інтересів населення.

Слід згадати про суперечливі процеси у колишньому Радянському Союзі, що стосувалися діяльності Рад народних депутатів. З одного боку, постійно вказувалося на необхідність зміцнення їх матеріально-технічної бази, поступового підпорядкування Радам народних депутатів підприємств, установ і організацій, діяльність яких була пов'язана з обслуговуванням населення, з іншого, - Радам нічого, власне, не передавалося [2, с.36]. Все було зосереджене в руках партійних комітетів, які свідомо гальмували процес розширення прав місцевих Рад народних депутатів. Як наслідок, правова, фінансова і матеріально-технічна база Рад народних депутатів залишалася надзвичайно слабкою, а самі вони перебували у скрутному становищі. Усі рішення Рад узгоджувалися з відповідними партійними комітетами, що призводило до того, що Ради більшою мірою керувалися партійними рішеннями, ніж законами.

За таких умов Ради народних депутатів не могли забезпечувати повне народовладдя, виконувати закріплені за ними Конституцією Української РСР повноваження. І це, як зазначають експерти, не вина Рад народних депутатів, а їхня біда, адже саме таку модель винайшла колишня адміністративно-командна система [3, с.7].

На нашу думку, спостерігається певний парадокс: радянська модель місцевого самоврядування існувала в Радянському Союзі, але в законодавстві понять «місцевого самоврядування», «територіальна громада» не було регламентовано. Багато вчених все частіше в своїх роботах вдавалися до терміну «самоврядування», маючи на увазі певну якість системи демократії. Проте, як правило, питання про самоврядування якщо і ставилося, то стосовно держави або громадських організацій [4, с.31]. Загалом спроба вписати самоврядування в існуючу систему влади на місцях не дала (та й не могла дати) бажаного результату.

Таким чином, територіальні громади та місцеві органи влади, з огляду на існуючий у ті часи статус, обсяг повноважень й ієрархічну вертикаль державної влади, а також матеріально-фінансові можливості повоєнного часу, не здатні

були зробити великий внесок у розбудову української державності. Проте ними накопичено відповідний досвід, що повинен бути врахований у майбутньому у цій сфері.

Список використаних джерел:

1. Історія Української Конституції / Упоряд. А.Г. Слюсаренко, М.В. Томенко. - К.: Право, 1997. - С. 175-181.
2. Калиновський Б.В. Конституційні принципи місцевого самоврядування в Україні : автореф. дис. на здоб. наук. ступеня к.ю.н. за спеціал. 12.00.02.- К., 2004. - 203 с.
3. Плющ І.С. Широке нормування місцевих відносин (до проблеми становлення й удосконалення законодавства про місцеве самоврядування)// Законодавство України: проблеми вдосконалення. Зб. наук. праць. - К.: Парламентське видавництво, 2001. - Вип. 7. - С. 3-15.
4. Карлов А.А. Формирование института местного самоуправления. - К., 1993. - 114 с.